

ה מ א ס ף

חודש אב ה'תקס"ט

א

ט ל י צ ו ת

קונטרס נמצא (

ד

ויוסף מערים הרמיוני ויאמר : הט לבך חמור הט
לבך לתבונה וראר שמוחת החיים כי רבה : אדם בא
מחר צר וחשך אל ארץ רחבת ידים מלא אורה ושמוחה :
ישישו לקראת בואו גם בני איש גם בנות אדם יחד : לבם
יפוז ויכרכר בקרבם ערת הארץ יתן יד לאמר אני חנני

בא

ד א י 20

(י עיין תקופה ראשונה לעתאף שנה הזאת עמוד כ"ט *

בא : בעוזו בית כלאו והדלת יִסְגֵּר אחריו יקחוהו יחטפוהו
 ישאנוהו על כפיים : כאשר יחטוף איש אבן יקרה במצאה
 וכיונק על צוף דבש ירו הדרה : יעטוהו בגלמי משי עודו
 בולם פיו ויפתחוהו דבש וחלב ישימו החת לשונו : תעמול
 כו כל יד תצרהו כל עין ובכחף ישאווה : עוד כל ימי
 ילדותו יסנרהו זרוע אף חֵיק אִמָּנָהוּ כאשר סגרו ראמות
 ונביש בארמון מבצר : תחלוץ לו שר שמן תיניקהו תרוהו
 די שבעו והורר : מה צלחה נחלת אנוש בשגם הוא
 בשר : עֵינָה פרא זה כפסל סמל לא יהנה בגרונו ולא יבטא
 בשפתו : לא ידרוך כף רגל ולא יאחו באצבעותיו : והוא
 כמלך נעבר כל יקד ראתה עינו : כל פה יחנוף ישק לו
 כל פנים ישחק יצחק עמו : יגדל הילד ויגמול ועל ברכו
 כאשר יוכל קום ויהי אך נוע תנוענה כפות רגליו : והנה
 הדוה על פני כל רואיו ישמחו יעלו חווייו יחד : ראה זה
 לברד יגביה קרסוליו עוד מצער ילד שעשועי עוד מצעד
 בן יקיר לי : אלהים יחנך בני ובר בפני תשואת חן חן
 לך : כן יעברו ימיו עלומיו נעימות בימינם ובשמאלם
 אהבה : עוד יגדל וההלך בחוץ כלעמרת שֶׁבֶא חרשות
 נפלאות תחזינה עיניו : כל מלוא תבל יחדה פני העֲלָם
 ישמח בהיותו ורצון כצנה יעטרהו חלד : כן יהלוק שנה
 בשנה והנעד נֶעֱד אוהב ימיו וחפץ בהגדלו : ובהגיע ימיו
 שחרותו ותפקחה עיניו והוא משכיל מבין ודעת לנפשו
 ינעם : כיור תפארת העולם ישא דעו למרחוק ועל מדינות
 ועמים ישים דברתו : ויתחפש הנער והירא לאיש על ימי
 ילדותו ידבר גדולות ועל צעירים ממנו הגדיל עקב : ימתיק
 סוד על דברת קהל וערה ועם אנשים חברתו : ומה טובה

נורלו בהתקרבו אל בנות אדם ומעלמות אין מספר ובקש
 עור־כנורו : בוש והכלם חֲמֵךְ שימרה מתנ בשפתִיךָ ואל
 תרבה דִּבְרֵךְ בּוֹ עַל הַחַיִּים : ראה מְשׁוֹשׁ הָאִישׁ הַצַּעִיר
 הַזֶּה ראה חַיִּי עִם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר חִשְׁקָה נַפְשׁוֹ לָקַחַת : ועוד
 אֵין מִלֶּרֶה בְּלִשׁוֹנִי מַחֲדוֹת אֲרַבְעֹת עֲתוֹתִי הַשְׁנָה אֵיךְ
 תִּתְעַנֵּנּי בָהֶם נֶפֶשׁ כָּל חַי : אֲזַכֵּר וּשְׁתִּי אֲזַכֵּר תְּצִלֵנִי
 תִּפְאֶרֶת עֹם אֵלֶיךָ אִסְפָּרָה :

ה

וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ הַיּוֹנִי וַיֹּאמֶר : עַד אֵין תִּכְבִּיר אֲמַרִים לֹא
 חֲמִירָה עַד אֵין שׁוֹלֵל תִּלְיִכְנִי : רְהוּי אֲבֵר דְּרַכּוֹ וְאַתָּה
 תִּנְהַלְהוּ הוּי מַסְלוֹתָיו מֵלֹא קִמְשׁוֹנִים וְאַתָּה תִּפְנֶהוּ : הִנֵּה
 אֵל עֲמֻקִּי מִצְלוֹת אֵל נְחִלִי טִיט וּרְפֵשׁ תִּתְּנֶהוּ תִּתְּקַעְרֶהוּ
 עַד לֹא יִכּוֹל שׁוֹב : זֶה דְּרַכְךָ מֵאִזּוֹ תִּתְּחַבֵּר לְמִשְׁכָּנִים
 עַקְלָלוֹתֶם תַּעֲבִירֶם בִּירְכִיתִי הַדֶּרֶךְ עַל הַחַרְדִּים וְעַל הַגְּבִיחוֹת
 אֵל מִקּוֹס צִיָּה וּשְׁמִמּוֹן : לֹלֵא עֲתָה הִפְרַעְתִּי צִפְצַפֶּךָ וְלֹהֲנֶךָ
 אֵין קֵץ לֹאֲמָרִי רוּחֶךָ : מִחֲפֵץ אֵל חֲפֵץ מַעֲנִין אֵל
 עֲנִין סְבוֹת הִלְכַת : כִּמּוֹךְ מִי לֹא יֵדַע שְׁמֵהוּ הַחַיִּים לֹאֲשֶׁר
 עָלוּ בְּנוֹרְלוֹ : יִדַּעְתִּי כִּי רַב הֵן מִפְּזוּרוֹת וּמִפְּזוּרוֹת בֵּין מִצְרֵי
 תּוֹנָה וְאַנְחָה : לֹא נִפְלְאָה מִמֶּנִּי הַדּוֹרֶת עֲתוֹתִי הַשְׁנָה
 לְמוֹתֵעַנִי בְּטוֹבִיָּהן : יִדַּעְתִּי שְׁמַחַת הָרוּדִים עִם צִאֲצִאֵיהֶם
 אֶף אִם אֶחָד מִנִּי אֶלֶף יִסִּיב צַעַר : נִילַת עִם עִם מִלְכּוֹ
 וּשְׁרִי בְּיוֹם הַמְּלוּכָה וְעֲלִיּוֹת בַּעַל כִּי יִקַּח אִשָּׁה חֲדָשָׁה :
 רִנְנַת אֶפֶר בְּקִצִּיר כִּי יִמְלֵא אֲסָמְיוֹ הוֹן וְעֶשֶׂר : שְׁמַחַת כִּילִי
 כִּי יִגְדֵשׁ אֲמַתְחָתוֹ בְּאַגּוֹרֹת זֶהב וּכְסֵף לְהַנִּיחֵם לְמִצְפֵּי יוֹם
 מוֹתוֹ : כָּל אֱלֹהִים לֹא נַעֲלָם מִמֶּנִּי וְיִתֵּר מִחֲמִירָה בַּחֲנִתִּי
 וּנְפִיתִי : אֵךְ גַּם בְּרֶשֶׁת מוֹזוּרָה רַב אֶכֶל יִפְתָּה וּסְכַל כָּל
 בַּעַל

בעל כנף לבלעו ולשחתו : מה לי ולטובה אם אשלמה
באלף מכשולים ובמחיר יגון ושבר רוח : אם ראשיתה
ואחריתה מענדים בכבלי צרה וצוקה לשמחה מה זו עשה :
אם מעבר הנהר חביט גפן פריה הבשילו אשכולותיה
ענבים : או כל עץ פרי נחמר למראה במקום לא חבא
שמה מיראת שמיר ושית : מי פתי ישים נפשו בכפו וער
צואר יצלל במים אדירים : או יסכן ללכת בין סבכי הקוצים
והנהלולים לקעקע בשרו למען מצוא תאוותו אך רגע :
אחת היא על כן נקטה נפשי בחיי ימי קו ומבוסה :
שכיר בזעת אפו יאכל לחמו מצאת השמש יצא לפעלו
ולעבודתו עדי נשף : יגיע כל היום ימרוט כל כתף וכל
עצמותיו יפרפר : אך מהקו לו דלפי יגע כי יקו משכרתו
לעת ינטו צללי ערב : נערת הזאת ינחו יגיע כח ישובו
איש לאהלו והשתרר נפ ישתרר בביתו ויאכל פרי מעלליו :
לו כן צפית אנוש חלף עמל אנושתו הלא יט שכמו לסבול
בטוב לב אך נוי זה יודע אם כן הוא :

י

נוען פקח המושכלי ויאמר : אמרתי אחרש אחאפק
ער הקר נפשך כי בחס לבך דברת עד הנה : זאת תורת
מרע וחק חכמה הוא סלה : תדל הוכח עם אנשים אם
תראה כי בא חוס אם בקול ענות גבורה ינצח המנצח :
כי כאשר ירים הרצון את ירו ונבר המשגרה ויד שכל
תרפה : ובתגבורת עומדי על דעתם תאלמנה שפתי חכם :
על כן יאמרו המושלים אל תבהל ברוחך לשפוט ונעם
בחק פתיים תרביץ : אך הרחקת ללכת בשגיונך ובכלי
דעת פשקת שפהיך עד נלאיתי כלכלי : זה פעמים
שמועתיך

שמעתיך מתלונן על קץ ואחרית אדם וחמה ראשית
ההצלחה : אם צדקת בהתלוננך על החיים למורח חמאם
אשוריד לאשריך : זכור נא איה איפוא נבראים נכחדו וכל
יש המעולם הלך לאבדון וכליון חרוין : הלא הכל כאשר
בא מן העפר שב אל עפר ותמונתו תשוב ותתחלף עוד
כל ימי ארץ : אם התבנת כגבינה הקפאת כחלב בעור ובשר
בעצמות וגדון הלבשת : מאשר יצרו שם ישיבו ותחדשו
לאשר היו וכן יעשו לעולמים : ועתה אתה אל תשי כי
בעל נפש אתה כה תחשוב מחשבות בה תדע כי תחיה
וכי תמות : הנפש הזאת מאדמה לא צמחה ומכל חמר
עקה תנקה : לא תהפך לאין ככל נברא גם לא תתפרד
ותפר כי אחת היא ומהלקים לא חברה : לא תתחלף
אף לא תשנה אשר היתה תשאור לנצח : בעובה ארת
גויחה מקום משכן לה אל מקור חצבה שמה תשוב לגיה :
שם הבא בשלום למקום אין קנאה ואין שנאה אין עמול
אף אין כעס : וכי תאמר מי שם אות לי ואדע כי כן הוא
מי יראני מופת למען יצדק בדברו : פקח עיניך ותשפוט
פתח לבך ותדון ומשפטיך לאור יצא כזהרים : הנה כל
פעל יי בתבל הזה להועלת בני אדם כלם ואת הכל שת
תחת רגליו : אספרם מחול ירביון יכלה תומן והם לא יכלו :
הלא יראם כל עין לו יבינם אשר השם חכמה במחוחותיו :
יש לך דבר שיאמרו עליו על מור זה ולו סגולה נפלאה
לשובת מבהר יצורים : ואיך תסכל הדעת לחשוב מחושב
אנוש שיפליא לעשות מלאכות מחשבת רבות מאין תועלת
לעבודתו : עושה אלה הלא לשחוק יהיה בעיני כל בני
מדע ולהבל וריק כל יגיעותיו : אף כי נשגב ונעלה על
כל

כל חכמה עצמה בנה ודעת יגדיל לעשות מעשים רבים
ונפלאים אין חקר למספרם : לתורה ולתעודה לבני איש
אשר לבנו ולנפשו אין חכמית ותעודה : לולא השאיר
לנפשותם שריר להחיותן עדי נצח במשכן עין לא ראתה
אלהים יולדך :

†

ויוסף פקח שאת משלו ויאמר : עוד יש מלין ארני
אחונה ועל לבך אמרי נחם שפתי תבענה : לבל תוסיף
פנות ¹ בהשאריך לנצח אחל רבות מופתי גבורות
בשמים : הכונן חבל מאפס וכל נמצא בקרבה נפשו אותה
ויעש : מי צוהו ויפעל וממי דלה דלה עצה בשומו
מעלותיו נוראות : הלא ברצונו הקים כל אין אנוס אין
ויעץ ואין עוד לו : אם טח עין אנוש מראות במסתרי
עצה עמוקה ודעת עליון איך יחפש כל הולך למות :
להקיר את שדי מה היה בהחילו כל מחולל תרומם כל
חכמה וכל מורע יסוג אהור : אך זאת יהוה גם שתום עין
שממקור כל טובה לא הצא דעה אך טוב : יגידו עלינו
ברואיו אין דשא אין חרצן מבלי תועלתו אהו מבלי רצון
יפיקו לכל מוצאיהם : ואם לואת נוצר אדם ותפקחנה
עיניו לראות כי ירר שאולה ולא יעל : לראות כי הוכן
לבלעו מות בכבש הובל לשבח : ועוד עורנו על פני הארמה
יהיו חיוו הקואים חיו מנגד : הנה אין ארוכה לשברו
הלא עולמו אידו והבא בושל הוא לו : חלילה מרב
הבד וממיעין כל ישועה כי הצא זאת מלפני ולגלמי עפר
יבאים

(1) פנות / לשון ספק, כמו נשאתי תנין אפונה וכו'.

[שיא]

ימים יוצרו רק לרע לו : אך אלהים עשה את האדם
שיירא מפניו להיטיבו באחריתו עדי עד : ולהורות נתן
בלבו חכמה ודעת ולברם נתן לו המעשה אשר יעשה :
ולמען יראה איש כי טוב לאחיו בכשרון המעשה ולבחור
גם מִדָּשָׁע : בחכמתו הטביע בנפש אדם תשוקה לטוב
ושמחה באחריתו ותועבה לרעה ואחריתה תונה : על
גפי מרומי קרת תקרא הצדקה טובה אנכי והפשע אומר
לכל מנעל אני : שונא נפשו ואודהב חמרו עיניו עָוֵרוּ
יחליף המתוק למר ומר למתוק : כפתן הרש יאטס אונו
לקול רגנת הצדק ואך לתאוה יבקש ערל לב : לאט לאט
הלך ילך מחטאה לזדון מזדון לפשע משחית נפשו הוֹגֵה
יעשנה : על כל אלה יבא אלהים עמו במשפט כי במעלליו
יהנכר בער כי כחש בתכליתו : ואך למלאות תאות חמרו
נאום פשע לרשע על ארץ יסורתו : ובוה יתן דפי במעשה
אלהיו ובנפלאותיו ישים מנרעת ודרך חפצו יבלע : כל
מחזיק ברשעתו קשי ערפו ימיתנו ואחרית רשעים נדמה :
נפש צדיק לא לנצח תעזב גם באירו לו ישועה : אף אם
ראית דרך רשעים צלחה ושליון כל בוגדי בנר : ונפש
ישרים תענה תשבע תמרורים ומכאובות : שמר את פיך
מחוציא מלִין נגד אלוה ולבך אל ימהר לשפוט : אֵל
אמונה ואין עֹלֵל לא יעשוק גמול צדיק ותאות סורר לא
תקום לער : אך הבל חמה ימי חיי השפל גם טובתם גם
רעתם כחלוס הנמו : שם כחיי נצח יִשְׁלַם לאיש כגמולו
וכמעשהו : וגם כזאת אתה הראית לדעת כי תשאר
נפש אחרית ולא תנוע לעולמים : כי גדול מרחוק מורח
ממערב רחקה עולתה מפועל תמים : ואך יביט בבוגדים
לראות

[שׁיב]

לראות שלוחם וצדיק ימוט ולא יראה בטובה : לולא
יצפון לישירים תושיה ותקות בוגדים תשאר קמל : הא
לך מערכת לבי לא ימאן ברה כל פקוח עין ואתה
דע והנחם :
(ויתר במחברות הבאות)

משלי מוסר

החמלה והקנאה

כלב אחד רץ בחצות לבקש ערפו / ויהי בחפזו ויכשל
באבן ננף ונשבר רגלו . עודנו הוא זולע ומר גורח כי גדל
הכאב / והנה כלב אחר בא וירא פצעו ונכמרו רחמיו עליו
וישאר ויקח רטיה ויעל על החבורה ויחתל חתולה סניב /
ער כי נרפא הסנר בימים לא כבירים . הרגל שנ לאיתנו
האשון והכלב הלך לשוטט בחצות אנה ואנה / וירא מרחוק
את הכלב אשר במל עוב עמו / וירץ לקראתו ויקוד ארצה
וישתחו לאמר : ואלף תודות לך מחונני ! הרבית חסיד
עמדי / כי לולא עזרתך מוכה ונענה הייתי כל הימים /
אולם עתה יש לאל ידי להחיש פעמי כאחד הכלבים — ולא
נושל אנכי מהמה . —

אזנס חחת חת שמה כלב הנומל / אך עלב וכעס
הרגו לו הדברים אשר דבר הנרפא לאמר „לא נופל חנני
מהמה“ . ויהי לימים וסנה זה בא שנית אל הנומל בקול
הידד ויאמר : שמע בא אדוני ויגל לבך גם חסה / כי מידך
סיה לי / אחתול נסתלתי אני וחננת הכלבים לאמר : כל
אשר יבא ראשונה אל המערה אשר שמנו לנו כאחד המקומות
עשר עלמות ינתן לו . והנה ערס לעדו חניני עשירים
בשמות / ואנכי הייתי אל המערה והלאה . — כשמוע
הנומל

הנמול כאלה , נערה נו אש הקנאה , חיש העליל עלילה ,
וילג בחדר היראה , ויאמר : לא נאזה לך ודון ! כי
בתכבדת נקלון חצירך , אתמול היית מזער , מזער
מהמה , והיום הלך ועפוף חלך , תהלה ותהלה נכחך .
מהר נוס מפני ! כן אקח נקמתם ממך . ויהי הוא שתמהמה
ויקח להי החמור ויכסו על רגלו עד כי כרע נתל ושם שכב . —

יֵאָדָה כַּהֵן רֹאֵב הַחֲמִילָה בְּעֶרְתִּי
אוֹלָם לֵהֵב הַקִּנְיָאָה בַּחֻקָּה נֹבֶרֶת
אִם דָּל אֶתָּה בְּנֵי תַבַּל יִרְחֲמוּךָ
אִם תִּשׁוּרָה לֵהֵם הַמִּוֶּה יִרְחֹקֶךָ
וְאִם נִדְלָת מֵהֵם הֵם יִשְׁנֹאוּךָ .

ב. שלעוונגר .

חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה (משלי ט"ו י"ד) .

פִּילִיפּוֹס מֶלֶךְ מוֹקֵדוֹן (מֵאַלְעֵדְלִינֵעוֹן) נָתַן אֶת
אַנְאֶקְסִימֵנֶעֶס הַחֶכֶם וְהַמְּלִיץ הַגָּדוֹל לִרְבֹּ וּמוֹרָה לִבְנוֹ
אַלְאֶקְסָאֲנֹדֶר . וַיֵּאָהֵב אוֹתוֹ תַלְמִידוֹ מְאֹד עַל רֹב הַחֲכָמָה
וְהַכְּבוֹדָה אֲשֶׁר שָׂמַל עַל תַּלְמִידוֹ , וְנָתַן לוֹ אֶת בְּרִיתוֹ שְׁלוֹם .
אָךְ כֹּאשֶׁר נָדַל אֶלְאֶקְסָאֲנֹדֶר וַיֵּשֶׁב עַל כֶּסֶף מַלְכוּתוֹ אַחֲרֵי מוֹת
חֲבִירוֹ , הֵלךְ אֶנְאֶקְסִימֵנֶעֶס לַעֲבֹד מוֹלֶדְתּוֹ , סִיָּא הַעִיר הַגְּדוֹלָה
לְאַמְּפִּסְאֶקוֹס רִבְתִּי עַס (הַמוֹנַחַת בְּאִיּוֹהָה הַקָּטָן , וְהוּא חֵלֶק
הַאִיּוֹנֵעַן לַעֲוֹמָה גְּבוּל אֶרֶץ הַיּוֹן) , וַיֵּשֶׁב שָׁם יָמִים רַבִּים .
בַּעַת הַהִיא הִיטָה רִיב בֵּין אֶלְאֶקְסָאֲנֹדֶר מֶלֶךְ מוֹקֵדוֹן וּבֵין דְּרִיוֹשׁ
מֶלֶךְ פֶּרַס , וַיִּלְכוּ אֲנָשִׁי לְאַמְּפִּסְאֶקוֹס וַיִּכְרְתוּ בְרִית עִם דְּרִיוֹשׁ ,
וַיִּמְרְדּוּ בְּאַלְאֶקְסָאֲנֹדֶר וַיִּלְחֲמוּ נֶגְדּוֹ . וַיְהִי כֹאשֶׁר שָׁמַע
אֶלְאֶקְסָאֲנֹדֶר אֶת זֹאת , וַיִּמַּר אֲפֹן בָּהֶם וּמָתָם בַּעֲרָה בּוֹ ,
וַיָּצֵא עַל אֲנָשָׁיו לֵאמֹר עַל הַעִיר הַזֹּאת וְלַהֲחִרְיָמָה עַד עֶפֶר ,
וְלַהֲכֹת

ולהכות את יושביה לפי חרב מן נער ועד זקן טף וגו' /
 עד לא ישר מהם שריד ופליט • כשמוע אנשי לאמפסאקוס
 את פתגם המלך כי כלתה אליהם הרעה / חרדו וייראו מאוד •
 וילכו דקני העיר הזאת אל אנאקסימענס ויאמרו אליו :
 הערס תדע כי אנדה עיר מולדתך / ולמה תשנ בעמ ושאלך
 ולא תירא מחמת המציק / הלא שמעת את מלות המלך
 אנאקסאנדר למחות את שמינו מן הארץ • לכן קום קרא אל
 המלך אוהבך איש בריחך / והספיל בצדינו / אולי ישנו מחרון
 אפו / וכדור יתן לנפשנו / מהר ולא אליו ערס תשכל החרב
 מביא ומזחוף ואין מיל / כי ידענו כי לא ישיב פניך ריקס •
 וימאן אנאקסימענס לשמוע בקולם ויאמר : גדול עונכם
 מנשוא / ובמשפט חרה אכן בכם / ועגרתו קשתה / לא יעילו
 דברי כי לא יתנחם על הרעה אשר דבר עליכם • ויפחדו בו
 מאוד / וישם נפשו וילך אל המלך • ויהי כראותו
 אנאקסאנדר מרחוק הלך וקרבו אליו / ויאמר בלבו : אין זה
 בא כי אם לפתחן לפני ולבש בעד עיר מולדתו / וישבע
 לאמר : כה יפסון אלהים וכה יוסיפון ! כל אשר יבקש עמי
 היום אנאקסימענס לא תעשה / כי אחת דברתי באפי להחרים
 העיר הזאת / ולאבד יושביה מן הארץ / ואותו אקיים •
 ויהי כשמוע אנאקסימענס מנגד את דברי המלך ושנופתו /
 ויגש אליו בערמה ויאמר : כירח יכון בסוף אדוני המלך !
 ואויבך כעש יבול • שמעני מלכי / זה ימים לא כבירים
 קול תרועת מלחמה שמעתי בתוך עמי לאמר : עורו
 הבגורים ! אנשי המלחמה קומו / ונכרתה ברית עם דריוס /
 לפנינו נכרעה בך ואותו נעבוד / וננתק את מוסרות
 אנאקסאנדר מעלינו / ונגרשנו מן הארץ • את זאת שמעתי
 ותבער כאש חמתי / וחשתי ולא התמהמהתי לבוא ליד הלום
 לגלות את אויבי / ולבש מפניך / לשום דום בראש • לכן
 הנשא מלך הארץ / כלם נחמה כלם ואינימו / למען ישמעון
 עמים ויחסו ויכירו מלכותך ולא יידון עוד • הפוך עיר
 מולדתי כרגע ולא יכמרו רחמיך עליהם • ויהי ככלותו לדבר
 וילאק

ויצחק המלך בקרבנו על ערמת רבו וזן דבריו / כי ידע לכלכל
דבריו מאוד להגיל עיר מולדתו ויושניה • ויזכור את שזעקו
אשר נשבע לזלתי מלאות בקשת רבו אשר יבקש ביום הזה /
וחמת המלך שכנה / ויקרא דרור לעיר לאמפשאקום
וליושניה / ויש עליהם מס / ויעמדו אותן כל הימים בגילה
וברעדה • ולאנזאקסימפנעם נתנו הין רב / על כי הגיל
נחמקו את נפשם ממות / ופדה אותם מרדת שחת •
ועל זה אמר החכם שלמה : חמת מלך מלאכי
מות ואיש הבם יכפרנה •

אברהם ברי שטערן •

ב

באורי כתבי קדש

באור מלי עברית ופתרון פסוקים געלמים

ל י ע י

לי בפסוק ואתה חשקת נפשי משחת בלי (ישעי' מ"ח)
משרש ל"וה / אשר ענינו חבור ודנוק • והמלך חוקיהו
קרא למקום אשר בו קבורות מלכים שחת בלי / בעבור
התאספות גופי המלכים במקום הזה • עיין בבאורי •
עי הרד"ק המליא שרש חדש למלה הזאת / ואמר כי
שרשו עיה / ולא ידעתי על מה זה ולמה זה ? עי הוא
משרש ע"ה / וכל תהפוכות בין דנין / ובין בגנין הנחיס /
או השדות נקראו כן / ועל כן אמר הנביא המקונן על חרבון
נתיבות דרכיו : "נתיבותי עוה" (איכה ג' ט') / ועל הפסוק
לא

יכל נבי יסלח ידו" אמר הרד"ק עי הוא כמו קבר / אמנם
לפרוש רש"י ו"ל ורלב"ג ו"ל / ולפי הענין גם שם הוראתו
חורבן • עיין בנאורי •

כלל היוצא מדברי הוא : אי (מאסף דף קמ"ד) בי
(מאסף דף קמ"ו) , כי (רד"ק מלת כי) , גי (מאסף דף
ר"ס) , לי, עי, רי (רד"ק שרש רוה) הם מנחי למ"ד ה"א •
ושרש עירי לא נמצא בנח"ך •

באור פרשה ל"ח בישעיה יו"ד עד כ"ב •

(יו"ד) הנית מן בדמי מוסך עמה גם מלת יתר / אם כן
מחברת הפסוק הזה כן : אני אמרתי בדמי ימי אלכה בשערי
שול / פקדתי ביתר שנותי • בדמי נפלים פרי / שני / זני /
ענין כריתת וכליון • (לשון רד"ק בשרשים) פקדתי / כמו
לא נפקד ממנו איש (רש"י) ויען כי המלך חוקיהו"ה או בחלי
ימיו על כן תרגמתי בדמי ימי : (אין דעם איטטאג איינער
טאג) , כי ההפדים הם בחלי היום • (יא) אמרתי לא
אראה יה • ר"ל לא תצא עוד בית אלפים • חדר / כמו
מה חדר אני • התמורות בתבל ומלוכה נקרא חדר / או
חדר / ובל"א (ד"א פצרגעגליכקייט / ד"א לייטליכקייט) •
לא אביט אדם עוד עם יושבי חדר / ר"ל : לא תראה
עוד כעצמים אשר יעשה האדם עם שאר יושני תבל התמורות •
(יב) דורי • בני דורי (רש"י) נסע / ענינו נפרד / כמו הלא
נסע יתרום גם • אוהר רועי / במקום אוהל רועה (רד"ק
בשרשים) קפדתי : הכרתי • מדלה כמו מדוע דל בן המלך
(ראב"ע) יבצעני / כמו יתר ידו ויבצעני • מיום ועד לילה /
ביום ובלילה כמו מקף רגל ועד ראש אין בו מתוס / אשר
פרשו : כל הנוק / כי עד בכלל • דורי נסע ונגלה וכו' /
ר"ל : בני דורי יפרדו ממני כאשר יפרד האוהל רועה פתע
פתאום / וכאשר יכרות האורג מהר את היריעה כן יכרות
את ימי מהר בעוונותי אשר עשיתי / ואחרי ה' תבצעני בחולי
זה משך יום ולילה • (יג) מחברתו / שיתי עד בוקר כארי /
כארי

כארי כן ישנו כל עצמותי • (יד) כסום עגור, כסום, כעגור
 (ראש"ט) • ואני חייני יודע סום ועגור מה הם? אהנם
 הענין יעיד כי הם מן מיני העובות הנסועים ממחווה למחווה
 בזמנים שונים, ובמר נפסם מפלפלים ננסעם ממחווה אשר
 נקו זה ימים מעטים, לכן אמר חזקיהו: אני אשר גרתי
 בארץ ימים לא כנירים אלפלף כעופות האלה ננסעי מזה •
 דר"ו עיני למרום, ענינו רמו עיני למרום (רד"ק
 בשרשים) ואולי הוא נגור מן דלת, כמו על דל שפתי •
 עשקה, אשר הרד"ק בשרשים וו"ל: "לואי אע"פ שאינו
 נקוד חטוף, הנה כמוהו שמרה נפשו כי חסיד אני,, וענינו
 כמו הן יעשוק נהר, ור"ל: קח את נפשי, כי גזירה היא
 מלפניך, אבל ערבני, קח אותה נשקיה • (שו) מה אדבר
 ואמר לי וכו' ר"ל: מה אדבר נגד משפט מות אשר לי,
 הלא ה' אמר כי מות אמות אם כן הוא כאלו כבר נעשה •
 ארדה • שרשו דרה, והוראתו התנועה לאט בכסיונות
 קטנות כילדים ויונים • על מר נפשי: במר נפשי •
 ארדה כל שנורתי על מר נפשי • במר נפשי מזכיר לי
 לאט לאט כל דברי ימי • ער"יהם מן העלים לקרופה
 (פפלאטטער) ידבר אשר עשה מן מריחות הויתים • יחיו
 ירפאו כמו וימרחו על השחקן ויחי • ולכל בהן חיי רוח •
 העלים לקרופה ירפאו עלי ידי האדון ה' בנאות אשר מדר
 בהן חיי רוחי והוסיף לי על ידם חמש עשרה שנים • (יו)
 הנדה לשלום מר לי מר: נזר נפשי הקפלת לי לה',
 וה' ראש דמעותי, ושטע תפלת, והנתיח את שלום עירי
 ושלום גופי, א"כ לשלום היו לרום ומרום נפשי • כי אתה
 השקה נפשי בששת בלי • תכסף ותבחר נפשי מקרב
 מבואר במקום אשר נלוו יחד גופי המלכים • כי היה להם
 קצרות מלכים (ד"ה ב' ד' א' ו' ק') • (יח) א' אמתך, וכן אב
 לבנים יודיע אל אמתך במקום את אמתך • כי אין לילוד אשה
 הכרה שלימה מכבוד ואמתק (וועגטן) האל • הלא אדונינו
 משה רבינו הקפלל לה': הראיני נא את כבודך, וה' השיבו:
 לא

לא חוכל לראות את פני • (כא) ויאמר ישעיה •
 דבלת תצנים , הפסוק ההוא כמו הערה (אנאערקונג) ,
 לפסוק ה' עליהם יחיו , כי בלתי הערה הזאת לא חוכל
 להבין מה הם העלים אשר דבר מהן המלך חזקיהו • (כב)
 ויאמר מה האות כי אעלה בית ה' , הפסוק ההוא הערה
 לפסוק ד' להעיד לחזקיהו , כי גם בחליו המר כלתה ונכספך
 נפשו ללכת בית אלהים • ובעל הערה הזאת קצר ספור
 הענין הזה , כי כנר כתבוהו בעל ספר מלכים והוא לא בא
 כי אם להזכיר בו הקורא • ועתה אליג לפניך תרגומי •
 ודע כי החלפתי בו לפעמים הנוכח בנסתר והנסתר בנכח
 לשמור חוק מליצת הלשון אשר בה תרגמתי , אמנם העצמים
 לא שניתי , וכן אעשה בכל תרגומי •

מיבררעטלונג איטעיה / ל"ח

- 1 דאמאלס וואר חזקיהו טעדיך קראנק • דער פראג
 פֿעט יסעיה , דער זעהן מאן קאמ לו מיהן מוגד
 זאגטע : זא לויטן דאס ווארטע גאטעטע : „בעטעטע
 דיין הויז , דען דאס ווירטע פֿאן דיור קראנקהייט
 ניכט ווידר אויפֿקומען“ •
- 2 חזקיהו קעהרטע זיין געזיכט לור וואנד לו , מוגד
 בעטעטע מאל :
 מאל

ישעיה ל"ח

- (א) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו
 בן יאמין הנביא ויאמר אליו כה אמר יהוה צו
 לביתך כי מות אתה ולא תחיה :
- (ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל יהוה :
 ויאמר

3 "אלוהינו ערטיגער גאטט! בערענקע / דעם איד
יערלייט מיין אויפריכטיגן / מונדווייטיגן וואנדעל
געהערט / אונד אלעס דאס געטאן האבע / וואס
דאס פיר גוט עראלעטע האסט" • חוקיהו וויינט
ביטערליך •

4 הירויץ ספראך גאטט צו יעציה :
5 געהע היין צו יחזקיהו אונד זאגט מיטן פאלגערעם :
„דער גאטט דוד'ס , דייןס פאטערס גאטט ,
לעסט דיר דינע ווארטע וויסן : איך האבע דיין גבעהט
געהערט , דייןע טרעהן געהן / אונד צו דיין טאהן
פאלעכטן יאהרן / דיר נאך פאלענען יאהרע הינלונג
גלייט •

6 אויך ווערדע איך דיר אונד דינע טאמרט גיבט מיין
דיא הענדע דעם קעניגס פאלן זייען פאלען (אממען) •
דיא טאמרט נעהמע איך מיין וויינען גאנץ בעזאנדערן
טאטן •

7 אלס איינע בטעטיגונג / דעם גאטט דינע פרויכראג
ערפילן ווירד / גאב ער פאלגערס לייכן :
איך

(ג) ויאמר אנה יהוה זכר — נא את אשר התהלכת
לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויבך
חזקיהו בכי גדול :

(ד) ויהי דבר יהוה אל ישעיהו לאמר :
(ה) הלוך ואמרת אל חזקיהו כה אמר יהוה אלהי דוד
אביך שמעתי את תפלתך ראיתי את דמעריך
הנני יוסף על ימיו חמש עשרה שנה :

(ו) ומכא מלך אשור אצילך ואת העיר הזאת וגנותי
על העיר הזאת :

(ז) וזה לך האות מאת יהוה את הדבר הזה אשר דבר :
הנני

8 „אויך פיהרע / זאגט ער / דען זאגענשאטען אויף
דעם לייגער אהו זעהן גראדע לוריק“ / מוגד מלומ
גטאה עס אויך *

9 (מויטלעך וועט דאס זיין / קעניגס פון יהודה / וועלן ער
נאך זיין גענוג ענטווארן *)

10 אויך דאסעלע / אין דעם איטעלען איינער טאג ווערע
אויך נאך דען פלארטן דעם טאטענערייכעס וואנדערן
פלאן דעם איטעלען און הינדן פראגט ווערן *

11 אויך דאסעלע / אויך ווערע פאר גאט ניכט אעהר
ערטיין / אין דעם לאנדע דער לעבענדיגן / ווערע
אין דער זייטליכקייט דעם טרייבן דעם אענסן מוגד
זיין איטעלען ניכט אעהר ערבליקן *

12 באלד ווערע אויך איין לייטגאסן פרווירן / וויא
דיא היטעלע איינעם הירטן פרווירעט * אייני זינדן
האבן דעם גוועבע איינעם לעבענס דורכשניטן / וויא
אין גוועבע זיין גוועבע דורכשניידעט * דער מלך
אפצטייגט ווירד אים איינעם טאג איינעם לידן עני
דען / אינדהאלב טאג מוגד נאכט איר דען גארמאס
געבן *

(ח) הנני משיב את צל המעלות אשר ירדה במעלות
אחז בשמש יאחרנית עשר מעלות ותשב השמש
עשר מעלות במעלות אשר ירדה :

(ט) מכתב לחזקתו מלך יהודה בחלתו ויהי מחליו :
(י) אני אמרתי בדמי ימי אלה בשערי שאול פקדתי
יתר שנותי :

(יא) אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט
אדם עוד עם יושבי חלד :

(יב) דורי נסע וגנלה מני כאהל רעי קפדתי כארג חיי
מדלה יבעני מיום עד לילה תשלימיני :
שויתי

[שבת]

- 13 וויא מיין לעווע וואר איך ביס לוס אנברוך דעם טאג.
גטס אין ערווארטונג / וויא מיין לעווע ווירד ער
(גאטט) אייני גלייך לעראמאנען — אינדהאלב טאג
לונד נאכט איר דען גאראוויס געבן .
- 14 יאמאערענד / וויא יענע אבליהנדע לוגענען, לערעליך,
וויא דיא גירענדע טויבע, פאטעטע איך — איינע
לויגן ווארן געבן דען היאמל גריכטעט — : עוויגער !
ניס הין אייני זעלע, אלליין אילדערע אייני לידן .
- 15 וואס קאטע איך איינזענדן ? גאטט האטט עס פאר-
הייסן — פרהענגט . — איט גבייגטען יונגע,
איט לערנאגטען הערלן גינג איך פונקט לויף פונקט
אייני לעבנסגאטע דורך —
- 16 הערר ! — גאטט ! דינע בלעטער ! — דינע
פלאמער ! האכן היילקרעפטע — יא, דורך דען,
וועלכר דורך יא דיא לאהל איינר קינעטיגן מאט-
העאליגע איסט . דוא הערר, ווירסט איך ווירד
הערסטעלן, דוא הויכט איר נייע לעבנסקרעפטע
מיין .

כא א I I יענע

- (יג) שויתי ער בקר כאדי כן ישבר כל עצמותי כיום
ער לילה השלימוני :
- (יד) כסוס עגור כן אצפצף אהגה כיונה דלו עיני לארום
יהוה עשקה לי ערבני :
- (טו) מזה אדבר ואמר לי והוא עשה אדרה כל שגורתי
על מר נפשי :
- (טז) אדני עליהם יחיו ולכל בהן היי רוחי ותחלימוני
ורחמיני :

הנה

[שִׁכְבַּ]

- 17 יענע טיפֿגהאלטען זייעלער , יענע ביטטערן לעהרן
המכּתּן דיא זיכרהייט דער טטאדט , מוזר איינע גנע-
זונג ערפֿלעהט . איין לעבן מיט דיר וועהרער מלם
איינע פרעכטיגע גראבסטעדטע מויל דעס פלמע
דער קעניגסגרעכר — דען גאנלען בינדעל איינער
זינדן האטט דוא הינטר דיק גומארפֿן .
- 18 דיא גרופֿט דאנקט דיר ניכט , דער טאדט פרייעט
דיך ניכט , וואס מין דיא גרופֿט פֿרייענקט ווירד ,
דס ווייס פֿאן דיינעס וועגן ניכטס .
- 19 וואס לעבן האט , יא , וואס לעבן האט , דאס דאנקט
דיר , וואס מײך דיר הייטע דאנקט , דער פֿאטר
לעהרט דעס זעהנע , דער זעהן לעהרט זיינס זעהנע
איינע פֿארטעלונג פֿאן דיינעס וועגן קענען .
- 20 דס עוויגע וועגן גאטט קאכּ לו איינער הילפֿע . זא
למגע וויר לעבן זאלען מונדע דאנקליר אעלאריס
טעהנען , מין דעס טעאפל דעס העררען .
(אמאערקונג דעס פראפֿעטן יטעיה , מדר
דעס זאמאלערס) .
- לעגעט

- (יז) הנה לשלום מר לי מר ואהה השקת נפשי מושהרת
בלי כי השלכת אחרי גוך כל חטאי :
- (יח) כי לא שאול תודך מורתי יהללך לא ישברו יורדי
בור אל אמתך :
- (יט) הי חי הוא יודך כמוני היום אב לבנים יודיע אל
אמתך :
- (ך) יהודה לרושיעני זנגיותי נגנן כל ימי היגע על
בית יהודה :

- 21 לעגט / זאגט יטעיה / איין פליין פלאמטער מויך
דיא בילע / זא ווירד זיא היילען .
22 מוירד דער בעווים / פארעלטע חזקיהו / דע מויך
ווירד גאטעס הויט בוזן ווערדע ?

(כא) ויאמר ישעיהו ישאלו דבלת תאנים וימרוהו על
השחין ויהי :
(כב) ויאמר חזקיהו מה את כי אעלה בית יהוה :

אנאערקונג דעס איבערזעצערס *

דיא אנאערקונג דעס זאמלערס וואר לונ טהיל
לור ערקלעהרונג דעס מוילעזערס נעהטיג / דען זאן
ווירדע זאגט ניט פארטאנדן האבען / פאן וועלכן
פלאמטערן חזקיהו טפרייט / טהילס אבר וואלטע ער
דיא פארעאגקייט דיעס קעניגס בעליינען / דער מין
זייער טעדיגן קראנקהייט ניטס זא זעהר ווינטע / מאל
דען טאפל דעס העררן לונ בעזען .

בייא דער פרגלייכונג דעס פארטראגעס דעס קני
ניגס חזקיהו איט דעס דעס מויב / וואלז מויך באלד מיינע
גלעגנהייט געבן ווערדע / ווירד דער לעזר מיינע גרמטע
פריידעגהייט בעאערקן / דער טהיל מויב'ט איט אפט
אייסערסט קיהן / מיבעראלל אונגעקוינטעלט מויר קראפט
פאלל / מויך איט ער נאמאלט איט בילדערן איברלאדען ;
יעדעס בילד אבר בעליינעט גענוי דאס / וואס דאר
געסטעלט ווערדען זאל . דיא איינונגען דעס מויב מויר
דעס קעניגס חזקיהו איבר דען לוסטאנד דעס זענען נאך
דעס טאדע זינד נאך איינעס דאזיגהאלטען עכעגמאלט
זעהר פרייט .

דער מוסדרוק : „גארמאס“ איט מויט דער געי
איינען טפראכע געמאמען / אלליין ער איט ריכטיגער
כא ב 2 21 מויר

[שִׁכָּר]

מוגד קרעפֿטיגער אלס אלע פֿעררע / וועלכע אמן און זיינע
טעאלע זענען קענטע .

דער אויסדרוק : „לעבענס געוועבע“ איזט אין דער
דייטשען ספראכע פֿרעמד / אלזיין ער איזט ריכטיג /
ווייל דע לעבען פֿאן איינעם געוועבע אין דעם געהירן
אבהענגט / מוגד דער איבליכע אויסדרוק : „לעבענס-
פֿאדען“ קאן אין דער איברעזעלונג איינעם אויפֿזאלעס דער
אלטען עבראער ניכט גברויכט ווערן / ווייל ער זיך אויף
איינע פֿאבעל בעליהט / דאפֿאן קיינע טפֿוהר בייז דע-
זעלבען אלטערטעפֿען איזט .

באור פרשה למיד בספר איוב ופסוק ט"ו עד כ"ה .

(טו) (איוב יגד אל לנו) דהפך עלי בלהות
מחברנו, בלהות . הסך עלי, ומרגמו מלה במלה .
(טרעקענלייט ! וועלכע מאוועלונג איזט אום איך גע-
טעהען) . חרף כרות גרדתי . כל אחת מבלות תרדף
נדבתי (רמז"ן) וכעב עברה ישועתי : עננה הישועה להושיע
לי ולאחרים . (טו) ועתה עלי השחפך נפשי ; ועתה חש
בלמוד ואדבר אל בני מזרחי . (יו) לילה עצמי נקר מעלי,
כמו העיני האנשים סלה תקנך (רש"י) . וערקי לא ישכבון :
„נידי אין להם מנוחה / ניד בלשון ערבי עורק כך פרש
דונס“ (מדברי רש"י ז"ל) , ורמז"ן אחר : „פרשו בו נדי ,
כי כן בלשון ישמעאל , וכן ברזל עשות התרגום ערקין ברזל
כמו וניד ברזל ערפק / רק יש לפרשו כפשוטו מן העורקים
זיה (איוב ל' ג')“ עכ"ל , הלא בעיניך סדאה כי התרגום,
ולשון ישמעאל והענין יעידו על פרוש רש"י ז"ל דשס דונס ,
אמנם על פליאות רמז"ן ז"ל אני אומר הפעל ערק בפסוק
העורקים זיה נזר מן השם הוא , ובתה אנאך דברי , מדרך
פנידים לשכנע ולנוח , ומנוחותיהם הנה והנה בלי סדר נכון ,
במהירות רב וגלי רגז איש המהנוגע היה כשתחת דרכי
הגידים וענין דע וחולי ונקראות בל"א (יעהנען היפֿענען) ,
לכן

לכן נגזר מן השם ערך, הפצל, על כל תנועה דומה
 לפעולה אשר הוכרתי, ועל כן אמר איוב: „העורקים ציה“
 על הרועים אשר יריעו על האלן כעל גנב ויגרשם בתרועותיהם
 מן מקום גבוה אל מקומות נמוכים וזיה ויניעם בנה ובה
 בלי סדר נכון, בעת אשר נחלים יעריצו לשכון חורי עפר
 וכפים, כי רעה רבה היא לאלן, והרועה העושה זאת
 ישחית דרכו ויסרנו רוב האלן. עיין בתוספת בלור במאסף
 דף קי"א, ופה קנ איוב על חליו המר וקשה ואמר: ערקי
 לא ישכנון. (יח) מחברתו: ברב כח יתחפש לבושי, לבושי
 יאורני כפי כתונתי. ברב כח יתחפש לבושי: יען כי
 ערקי לא ישכנון, לכן לא אחליף בגדי כי אם יגיעה רבה
 וברב כח. כפי כתונתי יאורני: יען כי עלמו נקר מעלי,
 על כן כל הנוגע בגשמי יכאיבני וכתונתי יאורני ויאורני
 כפיו הר וחד. וכף הדמיון במקום הזה כגף הדמיון בפסוק:
 ואהבת לרעך כמוך אשר רצונו לאמור: אהוב את רעך
 בברור כאשר תאהב אותך. (יש) תפלה היא לאל. הורני
 (שרש ירה). לחומר ואחמושל בעפר ואפר: השליכני
 בכחך לחמר למען היות אהיה כאוהו, וענינו: הרגני נא.
 (כ) כאשר עמד בתפלה וה' לא שעה לו אמר: אשוע אליך
 ולא תענני וכו'. (כב) רצונו לאמור הנבדקני מעלה מעלה
 ואחרי כן השפלתני מעט מעט. ודע כי מפסוקך עד כ"ב
 הוא מאמר מוסגר, ועתה שב על דבריו ונתן טעם מדוע
 עתה בתיים ובהר במוט. (כג) מחברתו: כי ידעתי מות!
 חשיבני, וידעתי בית מועד לכל חי. כי ידעתי מות!
 ידעתי אתה מות חשיב נופי לעפר ורוחי לאלהי לבנות.
 איוב כחש בתחית הנוף, אבל לא כחש בהשגרת הנפש,
 כי פעמים דבים אמר שידבר ויזכיר אחרי מותו עט ה'.
 ובית מועד לכל חי, בית מועד הוא השאול אשר כל חי
 נועדים שם. רצונו לאמור חכיר את השאול אשר הוא בית
 מועד ושמה לכל חי. ומחברת הפסוק כן: כי ידעתי מות!
 חשיבני, וידעתי בית מועד לכל חי. (כד) אך, אמת,

[שבו]

כמו אך עלמי ובשרי (עיין רד"ק מלת אך) / עי' חרנן :
 פיד : סגר • שוע לדעת רד"ק הוראמו פה כמו חשועה
 (עיין טרש עדס) / ור' יונה ור' יהודה העדקדקיס הכילו
 חשועה בפסוק הומן חשועה למלך בשרש שוע / ולדעת
 ענינס ענין אחד נכל מקוס / הנחה הראשונה מן שוע וחשועה
 היסה הטוב אשר יבקש חוס בתפלה ונעמקו על הטובה •
 אך ר"א בעי ישראל ידו : לא באכדון אחמי ישלח הומן
 את ידו • אם בפירו להן שוע ו"ל חס בשגר כזה ספרר
 הנפש מן הנוף / הנוף ילך לחנומה והנפש ישיב לחלסי •
 ואמר להן במקוס להס כמו הלחן חשנהס / לקץ הימין •
 ורניס כמוסס לתוקף הלחן •

(פארער מינגערונג • דיא פלאג ענדע פערזע
 געהערן לו דען זעלבסט פערעסן מיובס)

15 מלנעט האט דיא טרעקענלייט פערענדערט /
 וויא מיין ווינדטאט פֿרטייכטע זיא מיין מנועהן /
 מוגד מיין גמלנעט גליק פלאגטע מיהס / וויא מיין
 וועלקען נאך •

16 מיין איר זעלבסט פערענגט / ערגיסט זיך יעלט איינע
 זעלע •
 יאמאנער טאגט! מיהר האבט איך מיין אייערער גומלעט!
 דיא

איוב ל.

(טו) החפך עלי בלחות תורף כרוח נרבתי וכעב עברה
 ישועתי :
 (טז) ועתה עלי השחפך נפשי יאחזוני ימי עני :
 לילה

- 17 דיא נאכט האלט איר איינע גלידע לויס / איינע זעהנען רוהען ניכט / היפען *
- 18 איט גראמען אנטרענגאגען נור מאוועכטע איך זיין געוואנד /
- אונד יעדעס זייער טהיילע ספאנט איך וויל זיין זיין אס האלע *
- (איוב ריכטעט דיא אונגען געגען דען היממעל / זעלט זיינע פיסע אן איינאנדער אונד טעלעט זיך גאנץ זא / וויל דיא אארגעלענדער טעהן / ווען זיא בעטהען)
- 19 ווירף איך הין / זא אן דיא ערדע הין / דס איך מיהר עבענבילד ווערדע *
- (נאך איינער זיאליך לאנגען פויע / וואריינען ער זיין זיינער פאריגען טעלעלונג בליב / זאגט ער איט מאוועלען)
- 20 (אך ! איינע גבעטהע ווערדען ניכט ערהערט — אנדעטספאל טאמאר איך — ער טוויט איך אן /
- 21 אאלט געגען איך דען גרויזאמען / בענולט לו איינעס הארע — זיינע אללאכט :
- 22 ער האב איך ביו איבר דיא וואקען / זיהס איך זיין מיהען טוועבען /
- אונד ערטעפסטע דאן אלע איינע קרעפטע / בענאהק איר יעדען טראקט *
- דען

(יו) לילה עצמי נקר מעלי ועדקי לא ישכבון :

(יח) ברב כח יתחפש לבושי כפי כתנתי יאורני :

(יט) הרני לחמור ואתמשל כעפר ואפר :

(כ) אשוע אליך ולא הענני עמדותי ותחבונן בי :

(כא) תהפך לאכזר לי בעצם ירך תשטמני :

(כב) תשאני אל רוח תרכיבני ותמוגגני תשוה :

[שבה]

23 דען טאר ! איך ווייס דאס פיהרסט איך לוריק : 1) איך
קענענדיגס פייערליכע פראמאטאונגס הויז 2) מאלר אנטהאלטן .
24 פאר שטרעקט : זיינע האנד נישט לוק פערדערבטן אויס ,
ער בערייטעט איהנעם רוחע , הייל אונד זענענען פאר ,
אינדעם ער זיך אויפלאזעט .

(בנ) כי ידעתי מות חשיבני ובית מועד לכל חי :
(כד) אך לא בעי ישלח יד אם בפירו להן שיע :

בן פרת , נחש פרת .

אמר החכם בעל תקון סופרים בנאורו הנחמד ונעים
לספר בראשית על ספוק בן פרת יוסף וכו' / וז"ל : „על
כל פנים יש בו קצת זרות נגד כללי הדקדוק“ פון דנדיני .
ואני אבאר ענין בן פרת , ונחש ברת מה הוא ? ואחרי כן
אבלה לך דעתי בדקדוק , דקדוק אחד לשניהם .

א) בן פרת , ופראה (עס הי"ש קודם לא"ף) הוא
העץ הנמצא בארץ אביסיניען במדינת (Ligonous) ,
ואשר היה בימי הנביאים ישעיה ויחזקאל גם בארץ אשור .
ויעקב אבינו קרא אותו בן פרת (שרשו פרה) והנביאים פראה
(גם הוא שרשו פרה) . כי הוא מפרה ומרבה במאד מאד ,
אמנם במדינת (Ligonous) יקראנו : „עץ השמיע“
כי פלו , פרו , פלו , ענכיו ושרשיו טובים ונחמדים למאכל
בני אדם , ויטן כי יוסף הוא השמיר אשר כלכל כל ארץ
מצרים וכל משפחתו בימי הרעב , גם הוד והדר לו ככתוב :
„בכור שורו הדר לו“ על כן כוונתו אביו בשם עץ זה , אשר
פלו אחר הנביא יחזקאל : „ויקראוהו כל עלי עדן אשר בנן
האלהים

1) דען קערפער לור פערדע אונד דאס זענעלע לור גאטט .
2) זעאל שאל .

האלהים" וקרא ליוסף בנו : „בן פרת" ויען כי העץ אינו רחוק ממקור הנהלום הנמצאת כמובן בארץ אביסניניען על כן אמר : „בן פרת עלי עין" .

ב) העלים מן העץ אשר הוצרתי נקראים פארה (עם אל"ף קודם לרי"ש ושרשו פאר) בעבור תפארתם / ויעקב אבינו קרא אותם : „ננות" בעבור יפין והעלים ההם ארוכים ורחבים מאוד / עד שאדם אחד יוכל להקלגם מהם בשני עלים / על כן אשר הנביא יחזקאל : „על כן נבדח קומתו מכל עלי השדה ומרבינה סרעפתו / ומארכנה פארתו ומחיים רבים בשלמו / בסעפתו קננו כל עוף השמים / ומחת פארתו ילדו כל חית השדה / ובגלו יש בו כל גוים רבים" והנביא ישעיה אשר : „מסעף פארה במערעה" כי העלים קשים ונחלקים לחלקים רבים על ידי המערעה . ויען כי העלים עולים עם הסעיפים על השור / גם יקובם השוכנים בארץ אשר הוצרתי בנויהם את החומות בעבור פארם ויפיהם / על כן אשר יעקב אבינו : „ננות יצדה עלי שור" .

ג) באמרת העץ שהוא נטע ארוך בתמונת גדיל ונו נקשרים חמשה או ששה תאנים / ועליו אמר הנביא יחזקאל : „ויתן את צמרתו אל בין עדומים" .

קרא נא אתה הקורא בשפר הכרשם למטה (I) ומדע כי לא לחנם אמר הנביא יחזקאל : „ויקללוהו כל עלי עדן אשר בגן האלהים" .

נחש בריח . יש נחש אשר לו בריחים רבים (נל"א ד"ח קל"א פטר טל"א) ועל ידם יעשה כל הנזעותיו בקו ישר / לא בתנועת עקלתון (טפיראל פערואג) בדרך רוב הנחשים עיין

1) Voyage historique d'Abissinie du R. P. Je-
rome Lobo etc. à Par. 1728. 4. p. 113—14.

(עיין בספר הנדפס למטה 1) וקבמי הנדפסים בעלי הספר
הנדפס למטה 2) אמרו בו על הנקט אשר הזכרתי: "הנחש
ההוא יעשה תנועותיו על ידי הנדחים כאלו יהיה מגדולי
בעלי הנדסה". ואין לי להאריך פה מספור תולדות הנחש
הזה, רק אח ואם אניד לך כי הוא מפליא את הנדחים. ונלשון
עברי עשה בריח שמו, ויען כי גם ארץ מזרים מפליא את
הנדחים, וגם לארץ הזאת בריחים ודלקים (טליוען) לכן
כנוהו אותה בשם: "נחש בריח" וישעיה הנביא קרא לפרעה
מלך מזרים לויחן נחש בריח, ולמלך אחר אשר עשה
משפט מעוקל והלך ארצות עקלקלות: לויחן נחש עקלקלון
(לויחן ממני נחשים המתנופעים תנועות עקלקלון) (ספירא)
פראיג.

ועל דבר דקדוק המאמרים: בן פרת, נחש בריח
אומר אני אולי הוא כדעת רוב המפרשים פרת הוא תאר,
וכן בריח הוא תאר, ואולי פרת הוא שם כדעת ר' יונה
ור' יהודה המדקדקים (עיין רד"ק שרש בנה) וכן בריח הוא
שם, ונאו בשוכרת כדרך לשון אשכנזי, כי, אם תחבר שתי
רעיונות לרעיון אחד, ולמין חדש, או תדבר בה במזכרת,
תאמר: (איינע קלאפפער טלאנגע) ולא (איינע טלאנגעדעם
קלאפפערענס) ולא (איינע קלאפפערענדע טלאנגע), ואם
תשאלנו: מדוע לא נא דקדוק הזה בתנ"ך כהנה וכהנה?
אשאלך

- 1) W. S. Barton's Abhandlungen über die vermeinte Zauberkräft der Klapperschlange u. a. d. Engl. übers. von E. A. W. Zimmermann. Leipzig. 1798. 8. S. 61. in der Anmerkung.

- 2) Encyclopedie, ou Dictionnaire raisonné des Sciences etc. Article: Serpent.

אשׁלך גם אֲנֹכִי : נחמה קדשׁ הדבר הזה ? אולי שמו המפרשים
השגוּת לכוּת־רִים והיו כאלו לא היו • ואני לא אמרתי זאת
כי אם לעורר עליו חקירת המדקדקים / דרישת המפרשים
ונחמתי יודעי המליצה • ועסה חליב לפניך תרנומי מפסוק :
בן פרת יוסף / בן פרת עלי עין / בנוח צדה עלי שור •
יחיאל גוייט דעס הונגערטיווענדען בויאע /
דעס : אהנע דער פֿרוכטבארקייט / נאכבאר
דעם ניץ - אויגעט

דעסן טעכטער — דיא טעהנען בלסטטער /
אזירען בעטטייגען / ווענדע פֿערלייערען •

אחר כותבי זאת מלאתי במאסף במחברת א' באור על
נחש בריח מן החכם אשר כתב ספר המפואר יריעות שלמה
ואמת אמו כי אין ביטולתו היום להבין כל משלי הנביאים /
וגם בימים אשר חזו ואשרו חיוגם לא היו החזון נפרץ
ומשליהם ידועים לכל / כי הנביא אשר יאמר מה שיהיה
באחרית הימים אין לאל ידו לבאר הכל באר היטב / אמנם
התורה אשר שם משה לפני בני ישראל דברה כלשון בני אדם
למען ידע ויבין אותה גם דור האחרון / וכן הוא בכל חלקי
כתבי קודש אשר אין בהם נבואה עתידות / כי בעליהם הלכו
בדרך האדון הנביאים משה רבינו ע"ה / ויוכיח עלין שירת
הים / שיר דגורס ושירת דוד ודומיהם כי בדרך בני אדם שקו
וומר / על כן עלינו לחקור ולדרוש פתרון משליהם ונעס
מליטותיהם / וכן עשה יעשה החכם אשר זכרתי בשם נרוח
בינתו וזך שכלו / ובמקום פנותותו שם גדולתו • ועל דבר
באורו מן המאמר נחש בריח ובאורי לא אומר דבר • באנו
בימים אשר אין בהם החפץ לעורר דברי תוכחות גם במחלוקת
אשר היא לשם שמים / לכן בנחמן ינחם / והנותר יבחר —

פתרונני •

תולדות מינים הטבעיים

יעלי ההר, (Marmontana) מורמעלטהירע (1)

הם נמצאים על כל ההרים הרמים והגבוהים במדינת איראפא ; אכן עיקר מדורקס הוא על הרי אלפו בעדינות שווייץ, שיראל, ואיטאליא, מקום אשר לא יבוא שם איש ולא יעדה עליו גבר. והם גדולים כמו חסול, ולפעמים יגדלו כארנבת. ראשם צב, ובעת הלובש ישלחו ויניעו פותו כמפשח אחר דבר מה. חוטמם ושפתיהם יקושר ראשם הם כמו

(I) על גורת שם הקיה הוא כלסוגות העמים, רבו בו הדעות : יש מי אשר יחשבו הקיה הזאת לאחד ממין העכברים, ויגזרו שמה מן (Mure montano, בערגאווז) ; ויש אשר אומרים כי הקיה הזאת היא סוג בפני עצמה לא תבוא במספר מיני העכברים, אך לאשר מוגורתה על ההרים הגבוהים יקרא שמה (Marinotte) או (Marmontana) ויען בעת שתתה תשמיע קול דממה מה (ליספען או אוראען) הונח שמה בל"א (אוראעלטהיר) * ואני בעניי לא אדע איך אכנה אותה בלה"ע בשמה אשר יקרא לה * אם אמרתי לתרגם מלת (בערגאווז) / אזי אוכל לאמר שפן (לדעת י"נ עיין פ' ראה תרגום המסר רמ"ד) או עכבר ההר / אך שניהם לא ישרו בעיני / כי אינם לכל הדעות / לכן בחרתי מלת יעלים אשר הוא בל"ד שם הקיה הזאת / על כי מוגורתה על ההרים הרמים והגבוהים כמ"ש ההרים הגבוהים ליעלים (בערגאווז) / וכוה אחשוב לאחת ידי כולם * ואפשר שלזה הונח שמה יערל על שם שעולה על ההרים הגבוהים *

כמו בארונת . השפס הפליטה שסועה / נעויה נגד החוטם /
 עיניהם גדולים מעט / ואזניהם כדורים קטנים נסתרים תחת
 השער . רגליהם קלרים / וכפות הרגלים ארוכות וקרוחות /
 כי מחיות האלה על טקף תדרננה . פרסומיהם ארוכות /
 נעויות / וחודדות / כמו ישרעו שרעם ונס יעלו ל כל מקום
 גבוה . גנס הוא רחב ועור דק עליו אשר לעומת הרגלים
 ירחב כמו שק / זו תוכל החיה הזאת להנשא ויתמשך הרבה .
 השער אשר על גנס הוא קשה מעט ; אכן את אשר על הכנף
 הוא רך כלמר . זנבם מכוסה בשערות הרבה / והוא איננו
 נטוי לארץ / כמו בשאר בעלי חיים / כי אם משולח ישר .
 מראה השער על גנס הוא לרוב שמור אדגש / ולפעמים
 כמראה האפר : אכן שערות הכנף הן לרוב אדמדמות . זה
 לא כביר מאוד נראה סמוך לעיד פורטאווה מין חדש
 מהיעלים האלה / אשר חנצורות נמר היה לו . שניהם
 הם במספר שנים ועשרים / ונכל לחי יש להם שני מלקעות
 (טמידעלעחגע) גדולים / אשר העליונים קטנים מעט
 מהתחתונים / ומראהם מחולה כמראה הפואראנן / משקלם
 הם לרוב עשרים לערות ושמיים הם עד למאוד .

מקום מגורם כבר כתבתי הוא על ההרים הגבוהים
 והנשאים / מקום אשר לא ימצא שם כל עץ / גם לא יבנה
 מרעה לאנן ובקר / כי המה יראים מאוד לנפשותם / ולכל
 יגורם מהסתפח נחלמם / יחפשו בחפש מחפש אחרי הר
 הגבוה עד מאוד / ואשר הוא נגד השמש / כי הם אלהים
 את החום עד למאוד כאשר חתקוב עוד / ולרוב הם דרים
 על הר אשר מציין מים חיים סביב לו .

מאכלם עשב או חליר / ואשר ימחיו ההרים אשר
 הם סובבים עליהם / וזאת זה אינם אוכלים מאומה . גם
 יתאוו למאוד אחר המזה וחלג / ופעמים הרבה נלודים
 מהאגנים המטלים חלב הבהמות / בעמדם על סיר החלב
 אשר הועמד שם . אכן אלה אשר נדלים צוקונו ומהונכים
 מאתנו / אוכלים כל מיני פירות / לחם / שקדים / ערמונים /

בש' אנווים וכל הנא לפניהם , אך לא בשר ודגים , אשר
המה לורח להם . (1)

נפלאות השם יראה האים המסים עין על מהירות
חזירתם והסתכלותם . נבניע עת הנציר , כי קר היום
יסעו למספחותם לנאוקס על ראש ההרים , ויחזרו להם
מערה אשר יחפרו בה כל ימי הסתיו , והם עושים על דרך
זה : נקחלה יחפרו דרך חלול , והוא בלתי שום פעם ארבעה
ופעם שמונה באמה , והפתח הוא לר מאוד כמעט ששה אצל
עד אשר יכלא איבה יעברו חיות כאלה בדרך לר כוס , בעת
חזירתם כי חנוף באבן רגלם ויעזרו מלכת ניוש , אוי יעקמו
ארחוקם סביב להאנן , ויפנו לדרך אשר אשר מש יישירו
לכת . אחרי אשר חפרו שלשה אמות לערך , אז יחלקו הדרך
לשנים ויתבאר תמונה זו Y , הדרך האחד יוליך למערה
הגדולה אשר המה שם כל ימי החורף , והשני יוליך אל חלול
רחב כמו שק , וזה יהיה להם לפי דעת קצת כמו שפך העפר ,
אשר שם יתנו את נותר העפר והעשב אשר לא יצטרכו .
אחר זאת יחזרו המחזרת אשר שם יהיו ימי הסתיו , והיא
גדולה או קטנה לפי מכסת נפשות המשפחה אשר יהיו שם .
ומעפר קרקע הבית יכנידו ענטיט על קירות המערה
לחוקק לבל יחרסו , ויעשו מערה בצורה כמו מנזר .
לכל משפחה ומשפחה לא יש יותר כי אם חדר אחד על כל
ימי החורף . ואשר נראה ב"כ סביב למסכנות האים הרבה ,
ובמה דרכים חלולים כולם המה אכלי קיץ , ומאכלת החיה
הוא

(1) להאדון מאטטושקא בדרעסלא היה חיה אחת מסוג זה ,
והיא נקראת מארמאטטע באבאק והיתה אוכלת כל מעשה
אופה , וכפרט לחם ואמאה , בבוקר בבוקר שתתה
קאפפע עם חלב , אך בשר ודגים לא אכלה . בעלי חכמה
הטבעית מחולקים בזה , יש עושים מן הבאבאק עין בשר
עצמו ויש מושים אותה לשאר יצלי הדד .

הוא
עשר

יחדיו

מכלים

עלות

לרעות

אח

שמים

אחיו

אש

יחדיו

הקול

ואם

שוכני

על

משכנו

רוחם

יעמד

אשר

אשר

כי יני

רצ

לקרן

הולך

(1)

השית

נשע

[שירה]

הואת את הנקיות / לכן נמלאים פעמים חור'ים מלאים
עפר ועשן וענופת .

והנה כל ימי חייהם יתנהגו ככה : בחיות האל ישכנו
יחדיו שלמים ושקטים באהבה וריעות כסה משפחות יחד ואין
מבלים להם דבר . הנזקק אור / נערס קלא החרסה אחר
עלות השחר / ישימו הזקנים למשפחותם לדגלותם / וילכו
לרעות על נאות החרים / ואחר חיה שעות יביאו הם גם
את ילדיהם העלות והרכות אחרים / והילדים האלה / הם
שמים למאור ועובי לב ירקדו על כל פנה ירדפו איש את
אחיו / ואחר זה ירכזו על שני רגליהם נגד השמש זמן רב .
אם יתקו יחדיו / אז יסאו קולם כקול חסול . אכן אם
יפחדו ויראו לנפשותם כי הקראם אסון / ישרקו בלשונם
כקול חליל (פִּי־יִשְׁעֵן) . החום אהנים האם עד למאור /
ואם ידעו כי המה יושבים לבעה ודבר אין להם לירא / אז
שוכנים כולם כמה שעות ביום נגד השמש . (1)

טרם יתחילו לקאור עשנפ למאכל על הקיץ או למשכב
על החורף / יעשו כולם עבול גדול סניב להר מקום
משכנותם / וישימו על כל עבר הסלע או הסר האם אינם
רואים שום דבר אשר יפריע אותם ממלאכתם . גם קאתם
יעמדו על משטרתם על כל מקום גבוה / על כל עבר הסלע /
אשר יתגוררו במחילותיו / והמה כמו אופים / ויביעו אל כל
אשר יקרב אליהם . ולאשר ראיתם עובדה היא עד מאור /
כי יכירו את כל אשר ימלא את לבו לגשת אליהם בעודו מרחק
רב / ומרוב שמירתם על נפשם / קשה הוא מאור לזיידים
לקרוב אליהם / מבלי להסודע למו . כי ירביעו דבר מה
הולך וקרב אליהם / או ישרוק הצופה פעם אחת בלשונו /
וכל

(1) חיה אחת אשר דרה בתוכנו התנהגה ככה : בבקר בשעה
פשיעית עובדה מסככה / אכל כל היום לא ינחת נזקק
הכית ומזה / ואחיה שעות ביום ישנה שינת צהרים / ולערב
בשעה שביעית התחילה שינת הלילה / ככה תעשה כל ימי הקיץ .

ובל אחד ואחד יענה לנגדו / עד כי ישמע קולם בכל ההר /
 וזה הוא להם לאות כי לא נמדר איש • לא ישרקו כי אם
 כעם אחת / אחר זאת ינוסו כולם בלי נשמע קולם עוד /
 ומתספר הקילות אשר ישמע ידעון הלידים כמה שכו יחדיו •
 איש אחד אשר היה על הר נבוה ורם נמדינות שוויץ בשחור
 אונטרוארטן / שמע את קול השריקה וחריצות החיה
 שליו / ולא ידע מה זאת / ויחרד האיש מאוד / כי לא ידע
 מה היה לו / וישאל לאיש המוליכו : מה קול כזה באזני /
 הנס בליה שליו דרים בני אדם / אם גדודי שורדים נטו
 חלם מה ? (כי השבילשמוע קול בני אדם השורקים /
 ככה יחדמו הקולות) / אך האיש אשר הוליך אותו שחק לו /
 ויראהו ויאמר לו : שא לא עיניך וראה / והנס שפעת יעלים
 נסים לקראתו • גם העורך והפחד אשר להחיה הליו גדולה
 הוא מאוד / כי גם בעת שתותה תניע את ראשה ותפנה לכל
 דל ולד כמו התרנגולת / כי יראה פן ינוא דבר מה •

המיות האלה הם מטבעם טובים / ונאשר ירגישו כי
 אינם יושבים לבטח מהרה ינוסו • משפחות שלימות יעזבו
 פעמים מקום תחנונם / כי אף למו הר מבורס / או כי
 נפרעו הרבה פעמים מגני אדם / וילכו לנקש ולחורר הר
 אחר אשר יעב למו / ושם יחפרו להם חור אחר • כי טוב
 להם לפלוט ולנוס / מלהלחם ולעמוד נגד המזירים אותם /
 אכן אם קרה להם הצת לחים עוד מפלט למו / כי באו
 האויבים עד נפשם / אז ינשנו בניהם / ובפרסוקם ישרעו
 שרעת / לכל דבר אשר יקרב אליהם באיש אשר אנדם
 תקומו (פערלוויפֿעלט) •